

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ROMÂNESC 1948–1989 – ÎNTRE DERIVĂ ȘI RECUPERARE INSTITUȚIONAL- FUNCȚIONALĂ

DAN CONSTANTIN RĂDULESCU

Studiul evidențiază importanța deosebită acordată asigurării accesului neîngrădit al populației la educație în România, după 1948.

Grație asigurării, în principal, între 1950–1980, a unor însemnate alocații bugetare pentru rețeaua învățământului, s-au putut obține în scurtă vreme rezultate pozitive convingătoare – sporirea numărului unităților de învățământ și a efectivelor personalului didactic, dar mai ales sporirea spectaculoasă a cifrelor de școlarizare în învățământul de toate gradele.

Totuși, reforma stalinistă a învățământului din 1948, în ciuda unor corecții instituționale ulterioare, îndepărtase școala românească de la tradițiile sale moderne de școală europeană de dinainte de 1948, prejudiciind calitatea actului educativ.

Intervenția specialiștilor din sfera educației a convins autoritățile să emită o nouă lege a învățământului în 1968, prin care era asigurată revenirea învățământului din România pe făgașul tradițiilor înregistrate până la 1948, cu incorporarea ultimelor modificări ale pedagogiei europene.

Criza generalizată a dictaturii ceaușiste de după 1980 ce a generat scăderi drastice ale alocațiilor bugetare destinate învățământului a determinat funcționarea școlii românești în condiții anevoioase, agravate doar după 1989 de criza generalizată postdecembristă.

CADRUL ISTORIC GENERAL

Amplele prefaceri ce au cuprins și societatea românească, după terminarea celei de a doua conflagrații mondiale, ca urmare a modificării dramatice a raporturilor geopolitice în centrul și estul Europei și al înglobării statului român în sfera de dominație sovietică, nu puteau lăsa deoparte un capitol atât de important precum învățământul.

În condițiile în care noua conducere politică și-a instaurat controlul deplin la București la 30 decembrie 1947, sub umbrela Moscovei, printre primele măsuri adoptate, de instituire a unui control total asupra statului și populației, s-a numărat și Legea de Reformă a Învățământului, din 3 august 1948, rămasă în vigoare, cu unele modificări ulterioare, până în anul 1968¹.

---

¹ Prof. Ștefan Bărsănescu ș.a., *Dicționar Cronologic, Educația, Învățământul, Gândirea Pedagogică din România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 146.

De remarcat că prin această reformă școlară în România se revenea la sistemul unei legi organice unice, ca în 1864, și că sistemul a rămas în vigoare, până în zilele noastre, prin legile ulterioare ale învățământului din 1968, 1978 și 1995.

Trebuie spus că planurile ambițioase de dezvoltare și modernizare accelerată ale României, în plan economic mai ales, obligau orice fel de regim instalat la cârma țării să procedeze la o susținută politică de promovare a accesului populației la educație, tocmai pentru asigurarea necesarului de cadre inferior, mediu și superior calificate reclamate de dezvoltarea prognozată și urmărită a diferitelor ramuri ale economiei naționale. Acest lucru reprezenta, de fapt, un scop principal, declarat de reforma învățământului din 1948.

Anterior reformei, la 23 martie 1945, se trecuse la gimnaziul unic de patru ani, deschis tuturor copiilor care absolviră cursurile școlii primare de patru ani, și care înlocuia, astfel, cursul supraprimary de trei ani instituit prin legea învățământului primar, din 1925. În anul școlar 1945/1946, existau deja 1 507 clase de gimnaziu, cu aproximativ 50 000 elevi².

Tot pe această linie, între 1945 și 1948, s-a adăugat și înființarea unor instituții de învățământ superior.

Spre exemplu, în 1945, erau înființate Universitatea *Bolyai Ianoș*, în limba maghiară, la Cluj, și respectiv Institutul de Medicină și Farmacie de la Târgu Mureș, cu secții în limbile română și maghiară³.

În iarna anului 1946⁴, se declanșează campania națională de lichidare a analfabetismului – adevărată plagă a societății românești ce înregistra, încă, în 1945, în ciuda eforturilor depuse în perioada anterioară, un procent, de circa 25% din totalul populației. Campania viza alfabetizarea populației active, între 16–56 ani, neștiutoare de carte și ea a fost declarată ca încheiată în 1956, fiind, pe această linie, apreciată ca un mare succes în ceea ce privește accesul la educație al categoriilor defavorizate ale populației.

DERIVA INSTITUȚIONAL FUNCȚIONALĂ 1948–1968

Totuși, pe fond, Reforma Învățământului din 1948 a determinat în planul urmărilor practice o serie de rezultate nesatisfăcătoare⁵.

A fost aleasă, în mod mecanic, o nouă structură organizatorică, copiată, până la simpla traducere a titlaturii instituțiilor de învățământ, după cea existentă în URSS în acel moment.

Spre exemplu, de la un învățământ primar obligatoriu și gratuit cu o durată de 7 ani, s-a trecut la un învățământ primar obligatoriu și gratuit de 4 ani, cu

² Prof. Ștefan Bârsănescu, *Op. cit.*, p. 144.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, p. 146.

⁵ *Ibidem* p. 147.

posibilitatea de a urma facultativ clasele 5–7, ceea ce constituie un real regres, în 1948, atât față de evoluțiile pedagogice europene, cât și față de propriile soluții progresiste românești, în vigoare, deja, din 1925⁶.

Corespunzător, cursurile gimnaziale și liceale de 8 ani sunt reduse la o școală medie, ce dura 4 ani, redusă apoi la 3 ani, prin Decretul nr.56/1951, ca în URSS. Reforma învățământului din 1948 organizase un învățământ superior constituit din facultăți, universități, institute de învățământ superior tehnice, agricole, industriale, pedagogice, artistice, tot după modelul sovietic, cu o durată între 2 și 5 ani⁷.

Totuși, un fapt pozitiv, înregistrat după 1948, l-a reprezentat încadrarea în învățământul elementar (primar), în decurs de câțiva ani, practic, a totalității copiilor de vârstă școlară între 7–11 ani (deja, în anul școlar 1948/1949, fusese școlarizat, în această categorie, un procent de circa 92,1%⁸, fapt ce reprezenta pentru acest nivel de învățământ împlinirea unui deziderat istoric – școlarizarea integrală a tuturor copiilor de vârstă școlară. În anul 1948, au fost constituite unități de învățământ special pentru copiii cu handicap psihic și locomotor și, tot în 1948, au fost înființate Institutul de Construcții București, Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” București, Institutul de Petrol și Gaze București și Institutul de Mine din Petroșani⁹.

Copiii, între 3 și 7 ani, erau școlarizați în unități de învățământ preșcolar – grădinițe cu orar zilnic, săptămânal, sezonier – organizate, în timp, într-o adevărată rețea națională subordonată școlilor elementare din teritoriul de reședință, sau unor unități administrativ-economice¹⁰.

Întrucât, cum s-a arătat deja, consecințele reformei învățământului din 1948 erau dintre cele mai alarmante pentru evoluția generală a sistemului, s-au operat o serie de modificări legislative, având drept scop optimizarea organizării și funcționării școlii românești. Astfel, pe 18 iulie 1956, durata școlii elementare a fost sporită la 7 ani, iar a școlii medii, la 11 ani, organizate pe două profile – real și uman¹¹.

Deja, în decembrie 1953, învățământul profesional și tehnic, fusese reorganizat în școli de ucenici de 2–4 ani, școli de maiștri pentru absolvenții școlilor de ucenici cu minim 3 ani practică în producție și, respectiv, școli tehnice pentru absolvenții școlilor medii¹².

Ulterior, în 1959, s-au organizat pentru salariați cursuri serale de nivel mediu și superior, în vederea ridicării nivelului de cunoștințe generale al personalului economic și administrativ¹³.

⁶ Ion Gh. Stanciu, *Pedagogia românească în secolul XX*, București, 1981. p. 194.

⁷ Ștefan Bărsănescu, *Op. cit.*, p. 147.

⁸ Prof. Ștefan Bărsănescu, *Op. cit.*, p. 152.

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² Prof. Ștefan Bărsănescu, *Op. cit.*, p. 168.

¹³ *Ibidem.*, p. 160.

Durata școlii elementare a sporit, apoi, la 8 ani, în 1961¹⁴.

În mod similar, școala medie (liceul), a sporit ca durată la 12 ani, în 1961 (ca înainte de 1948), păstrându-și însă titulatura stabilită de reforma stalinistă, din 1948¹⁵.

În 1959, se înființează la București, Iași, Cluj, Timișoara, Craiova, Galați, Brașov¹⁶, Institute Pedagogice de trei ani, destinate pregătirii profesorilor care predau la clasele 5–7 (5–8). În 1961, se înființează alte institute de acest gen, la Bacău, Baia Mare, Arad, Constanța și, respectiv, la Oradea, în 1968¹⁷.

Pe 17 septembrie 1962, se înființează Universitatea Timișoara, iar pe 27 august 1965, Universitatea Craiova, urmate de Universitatea Brașov, în 1971 și de Universitatea Galați, în 1974¹⁸.

De o reală importanță s-au dovedit a fi, pentru promovarea accesului la educație generalizarea școlii elementare la toate nivelurile, eradicarea analfabetismului, construirea unui mai mare număr de localuri de școală și de săli de clasă, la care se adaugă, evident dotarea lor corespunzătoare, reclamată de exigențele învățământului modern.

Se poate concluziona că, după 1948, politicile de promovare a accesului la educație au înregistrat succese însemnate, în ceea ce privește baza materială, efectivele cadrelor didactice, dar mai ales, efectivele școlarizate de elevi și studenți, în ciuda orientărilor eronate rezultate din copierea modelului educațional sovietic total străin tradițiilor europene acumulate în România anterior anului 1948.

Câteva date statistice sunt ilustrative, în acest sens.

Spre exemplu, efectivele elevilor din clasele 5–8 sporesc de la 119 119, în 1938, la 284 450, în 1948 și, respectiv, 1 434 750, în 1965¹⁹.

La fel, în învățământul mediu (liceal) se înregistrează evoluții ascendente, de la 299 unități școlare, în 1938, la 589 unități de profil în 1965, ultimele frecventate de un număr de 371 724 elevi²⁰. Era un spor remarcabil, dacă se ține seama că, în 1956, în școlile medii din România erau înregistrați circa 85 000 elevi.

Învățământul superior înregistrează, de asemenea, evoluții ascendente în ceea ce privește cifrele de școlarizare, în comparație cu anul 1938 (28 700 studenți) ajungându-se, în anul 1956, la un număr de 62 700 studenți²¹.

Este evident că aceste rezultate semnificative s-au datorat, în primul rând, sporirii permanente, după 1948, a alocațiilor bugetare repartizate Ministerului Învățământului. De la 1 682 milioane lei alocați, în acest scop, în 1951, se ajunge la 2 196 milioane lei alocați în 1956, la 2 917 milioane lei, în 1959, la 6 529 milioane

¹⁴ *Ibidem*, p. 158.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 160.

¹⁷ *Ibidem*, p. 161.

¹⁸ Prof. Ștefan Bârsănescu, *Op. Cit.*, p. 161.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *** *L'Enseignement a la portée de tous dans RPR*, Bucarest, 1956, p. 20.

²¹ *Ibidem*.

lei, în 1965, la 9 235,1 milioane lei, în 1970, la 12 822,8 milioane lei, în 1975 și la 17 691,2 milioane lei, în 1980²².

RECUPERAREA INSTITUȚIONAL-FUNCȚIONALĂ 1968–1989

Se creaseră însă, în timp, contradicții flagrante între baza materială în expansiune și modernizare și sporurile de efective ale cadrelor didactice, elevilor și studenților, precum și acumulările de ordin profesional educativ, pe de o parte și conținutul inadecvat și contraproductiv generat, în plan instituțional și organizatoric de Legea de Reformă a Învățământului din 1948, care au fost rezolvate, într-o primă etapă, prin intermediul Legii Învățământului din 1968.

Legea privind învățământul din România, votată la 13 mai 1968²³, reînnodea practic, tradițiile învățământului național de respirație autentic europeană, vremelnice întrerupte în 1948, confirmând, o dată în plus, valoarea și oportunitatea experienței românești în domeniu, inclusiv în ceea ce privește promovarea accesului la educație pentru populația tânără a țării.

În plus, gratuitatea întregului proces de învățământ, statuată prin lege, reprezenta atunci, o realizare de excepție pentru România, care nu era o mare putere economică și a fost susținută cu fonduri bugetare însemnate, în vederea materializării sale depline, mai ales între 1948–1980.

Datele statistice culese acoperă concluziile de mai sus.

Spre exemplu, în România, în anul școlar 1961/1962, funcționau 7 637 grădinițe de copii, deservite de 13 142 educatoare și având 375 667 copii între 3 și 6 ani, iar, în învățământul general și mediu teoretic erau înregistrate 15 638 unități școlare, în care funcționau 110 787 cadre didactice, pentru pregătirea unui număr de 2 808 239 elevi, la care se adăugau alte 47 școli cu profile artistice (arte plastice, coregrafie, muzică), cu 1 372 cadre didactice și 17 204 elevi²⁴.

Tot în acel an școlar, erau înregistrate 601 școli profesionale cu 8 594 cadre didactice și 159 732 elevi și 32 școli pedagogice (pentru pregătirea educatorilor și învățătorilor), cu 642 cadre didactice și 9 267 elevi și, respectiv, un număr de 282 școli tehnice și de maiștri, cu 3 054 cadre didactice și 46 954 elevi²⁵.

Învățământul superior era, în 1961/1962, structurat pe 151 unități de profil, deservite de 10 360 cadre didactice și în care funcționau 83 749 studenți români și 741 studenți străini²⁶.

În anul școlar 1970/1971, deci după aproape un deceniu, în învățământul preșcolar se înregistrau 10 336 localuri de grădinițe, iar rețeaua învățământului

²² I. Tulpan, *Dépenses sociales et culturelles de l'Etat Roumain*, Bucarest, 1967, p. 11; *Anuarul Statistic al RSR*, 1981, p. 562–563.

²³ *Legea privind învățământul din RSR*, 1968, București, 1968, articolele 1–12.

²⁴ Ștefan Bârsănescu, *Op. cit.*, p. 162.

²⁵ Ștefan Bârsănescu, *Op. cit.*, p. 162.

²⁶ *Ibidem*.

preuniversitar cuprindea 14 127 școli generale, 577 licee teoretice, 226 licee de specialitate, 463 școli profesionale, 131 școli tehnice post liceale și de maiștri și 71 școli speciale pentru handicapați²⁷.

Totodată, s-a reușit recrutarea și pregătirea unui număr tot mai mare de educatori, învățători și profesori.

De aceea, efectivele personalului didactic din România au putut spori, de la 55 215, în 1938/1939, la 86 490 în 1948/1949 apoi, la 137 974, în 1960/1961 și, respectiv, la 209 300, în 1970/1971²⁸.

Dar cel mai elocvent spor l-a înregistrat populația școlară din România.

Pentru exemplificare, redăm mai jos un tabel, cuprinzând²⁹:

Evoluția populației școlare din România, pe forme de învățământ, între 1938/1939–1970/1971 (cifre și procente)

Categoria de învățământ	1938/1939		1948/1949		1960/1961		1970/1971	
Total general	1781290	100	2203728	100	3195229	100	4364652	100
Învățământ superior	26489	1,5	48676	2,2	71989	2,2	151885	3,5
Licee teoretice	29004	1,6	55020	2,6	243534	7,6	387314	8,9
Licee de profil (Ind. Agr., Artistic, Economic, Pedagogic)	20283	1,2	89544	4,1	9040	0,3	118577	2,7
Învățământ profesional și tehnic	39250	2,2	61372	2,7	169307	5,3	317367	7,2
Învățământ obligatoriu de cultură generală (primar-gimnazial)	1575477	88,4	1791182	71,3	2346322	73,5	2941625	67,4
Învățământ preșcolar	90787	5,1	157934	7,2	354677	11,1	448244	10,3

Din examinarea tabelului rezultă că, între 1938–1970, în România, populația școlară a sporit considerabil atât per total, cât și în cadrul diferitelor niveluri și profiluri de învățământ, cu excepția liceelor de profil, unde, după 1948, se înregistrează scăderi în efective și procente ale numărului de elevi înmatriculați, datorită desființării multor licee de profil și supradimensionării învățământului profesional. După 1965/1966, situația a început să se îmbunătățească, prin reînființarea liceelor de profil.

În 1972/1973, se aprecia că în școlile din România învățau peste patru milioane și jumătate de elevi și studenți și că un locuitor din 5 era cuprins într-o formă de învățământ³⁰.

²⁷ Ministere de l'Enseignement, *Le Developpement de l'enseignement en RSR 1970–1971*, Bucarest, 1971, p. 7.

²⁸ *Ibidem*, p. 5.

²⁹ Ministere de l'Enseignement, *Op. cit.*, p. 6.

³⁰ *** *Dezvoltarea și perfecționarea învățământului în RSR*, București, 1973, p. 2.

În același an, funcționau 2 465 școli de cultură generală cu clasele 1–10, ce cuprindeau aproape 91% din copiii între 6–16 ani, în timp ce în învățământul liceal erau cuprinși 505 000 elevi³¹.

Învățământul profesional reușise să pregătească, între 1949 și 1972, un număr de circa 1 200 000 muncitori, alți 2 500 000 fiind calificați prin cursuri organizate la locul de muncă³².

Corespunzător, numărul studenților practic s-a dublat, între 1960/1961 și 1972/1973, ajungând să se cifreze la un număr de 144 000 studenți.

Se înregistrau însă și unele neajunsuri. Deși numărul studenților se dublase în 1972/1973, comparativ cu 1960/1961, el scăzuse față de efectivele de 151 885 studenți, înregistrate în 1970/1971.

De asemenea, nu se reușise stabilizarea în suficientă măsură a școlii generale de 10 ani, în acest sens înregistrându-se sporirea procentului copiilor care întrerupeau școala, după terminarea clasei a VIII-a, de la 40% în anul școlar 1969/1970, la circa 63% în anul școlar 1972/1973³³. De aceea, s-au adoptat măsuri energice de consolidare a organizării și funcționării școlii de 10 ani, a cărei generalizare a fost prevăzută a se încheia în anul școlar 1976/1977, în loc de 1972/1973, cât se stabilise, inițial, prin lege, în 1968³⁴.

Corespunzător, în învățământul preșcolar erau înregistrate, în anul școlar 1972/1973, un număr de 11 542 grădinițe de copii, ce cuprindeau un procent mediu de 44,3% din totalul copiilor între 3–6 ani, din întreaga țară (47,5% în mediul urban, 42,4% în mediul rural), foarte departe însă de procentul total de 80% stabilit în 1968³⁵.

Disfuncțiile înregistrate în aplicarea în practică a unora dintre prevederile legii învățământului din 1968 deja prezentate – fluctuațiile cifrei de școlarizare, la unele categorii de învățământ, nerespectarea calendarului prevăzut pentru generalizarea deplină a școlii de cultură generală de 10 ani, creșterea procentului de abandon școlar după clasa a VIII-a, dar, mai ales, intenția declarată a conducerii statului de a proceda la o sporire a controlului politico-ideologic, asupra școlii românești, alterându-i, astfel, misiunile tradiționale formativ-educative, au determinat o serie de perturbări și dificultăți în funcționarea unităților școlare, în anii 70, agravate, ulterior, de colapsul economic din ultimii ani ai dictaturii ceaușiste (1980–1989).

Situația era cu atât mai dificilă cu cât, deși nu se justifica din punct de vedere instituțional, din inițiativa cuplului dictatorial s-a emis, în decembrie 1978, o nouă lege a învățământului, prin care, de fapt, se instituia un control riguros al instituțiilor școlare de către autorități.

---

³¹ *Ibidem*, p. 3.

³² *** *Dezvoltarea și perfecționarea învățământului în RSR*, București, 1973, p. 4.

³³ *Ibidem*, p. 6.

³⁴ *Ibidem*, p. 19, vezi *Legea privind învățământul în RSR*, București, 1968, art. 230.

³⁵ *Ibidem*, p. 13.

Totuși, trebuie remarcat că, în ciuda crizei economice și a dificultăților cu care s-a confruntat, după 1980, școala românească a fost capabilă să păstreze cadența și coerența în funcționare și să înregistreze chiar unele rezultate surprinzătoare în privința accesibilizării procesului educativ în rândul populației, dacă se ține seama de condițiile grele în care erau obținute.

Spre exemplu, în anul școlar 1983/1984, populația școlară a României atinsese un număr de 5 888 358 elevi și studenți, ceea ce înseamnă că, în acel moment, unul din 4 cetățeni urma o formă de învățământ (față de unul din 5, câți se înregistrau, în anul școlar 1972/1973), toți deserviți de un număr de 241 411 cadre didactice, în cadrul a 29 207 instituții școlare de toate nivelurile și profilele³⁶. Totuși, în ciuda devotamentului și profesionalismului cadrelor didactice, prin care s-a reușit, până în 1989, menținerea în stare de funcționare a întregului sistem școlar, evoluțiile înregistrate după 1980 erau dintre cele mai îngrijorătoare, afectând inclusiv procesele din sfera promovării accesului la educație.

Din acest punct de vedere, se impune completarea afirmațiilor de mai sus cu informații din ordin statistic, legate de evoluția învățământului românesc în acei ani (1980–1989).

Într-adevăr, ca urmare a reducerii volumului fondurilor bugetare anuale alocate învățământului, în anii '80, au putut fi înregistrate evoluții nesatisfăcătoare, în cazul multor indicatori aparținând sistemului, evidențiate de tabelul de mai jos³⁷.

Populația ocupată pe ramuri ale economiei naționale (mii de persoane, % din total)

	1950		1960		1970		1980		1985		1989	
	mii	%	mii	%	mii	%	mii	%	mii	%	mii	%
Populație ocupată total	8377,2	100,0	9537,7	100,0	9875,0	100,0	10350,1	100,0	10586,1	100,0	10945,7	100
Învățământ, cultură, artă	191,4	2,3	152,1	2,7	364,9	3,7	430,5	4,2	412,5	3,9	368,8	3,5

Dacă, pe totalul forței de muncă ocupate în economia națională în perioada 1950–1989, s-au menținut creșteri numerice, în schimb în ceea ce privește populația ocupată în ramura învățământ, cultură și artă, evoluția ascendentă în efective și procente s-a menținut numai pentru intervalul 1950–1980, de la 191,4 mii persoane și

³⁶ Ministere de l'Enseignement, *Le Development de l'enseignement en RSR*, Bucarest, 1984, p.19, p. 65.

³⁷ *Anuarul Statistic al României*, 1990, p. 102–103.

respectiv 2,3% din total în 1950, la 430,4 mii persoane și respectiv 4,2%, din total în 1980, pentru a scădea la 412,5 mii persoane și respectiv 3,9%, din total în 1985 și la 378,8 mii persoane și, respectiv, 3,4% din total, în 1989.

Corespunzător, dinamica populației ocupate din ramura învățământ, cultură și artă a înregistrat, comparativ cu 1950=100, creșteri de 132, în 1960, de 191, în 1970 și de 225, în 1980, pentru a scădea la doar 216, în 1985 și 195, în 1989³⁸.

În concluzie, evoluția generală a învățământului românesc înregistrează, între 1948–1989, atât progrese, cât și neajunsuri și scăderi, în ceea ce privește numărul unităților școlare de toate gradele, efectivelor cadrelor didactice și numărul elevilor și studenților școlarizați³⁹, ilustrate de cifrele de mai jos.

Evoluția învățământului de toate gradele în România, 1938/1939–1989/1990

Învățământ – Total	1938/ 1939	1950/ 1951	1960/ 1961	1970/ 1971	1980/ 1981	1985/ 1986	1989/ 1990
Unități școlare (nr.)	15879	21078	23890	26861	29766	28961	27327
Populația școlară	1781290	2319196	3195229	4344652	5584821	5592344	5544648
Copii de grădiniță	90787	199096	354677	448244	935711	864332	835890
Elevi – total	1664014	2967093	2768563	37664523	4456341	4568214	4544251
Studenți	26489	53007	71989	151885	192769	159798	164507
Personal didactic	55215	100089	137110	206823	258632	243963	229138
Grădinițe de copii	1577	4435	7375	10366	13467	12811	12108
Personal didactic grădiniță	1819	5826	12533	18887	38512	33522	31293
Școli primare și gimnazii	13654	15342	15110	14948	14381	14076	13357
Personal did. șc. primare și gimnazii	39935	67146	93794	137786	156817	147147	141732
Școli profesionale	224	546	519	403	603	753	798
Person. did. șc. profesionale	896	7808	7330	11775	1954	2517	1898
Licee	408	343	587	831	971	981	981
Person. did. licee	10371	5127	11467	23140	46500	47693	42519
Școli tehnice maiștri postliceale	+	358	246	282	300	296	39
Institute de învățământ superior	16	45	42	51	44	44	44
Facultăți	33	136	131	195	134	132	101
Person did. inv. sup.	2194	8518	8917	13425	14592	12961	11696
Elevi la 10 000 locuitori	1067	1267	1504	1859	2007	2010	1963
Studenți la 10 000 locuitori	17	32	39	75	87	72	71

³⁸ *Ibidem.*

³⁹ *Ibidem*, p. 136–139.

Este evident că, în lipsa suportului material-financiar, în anii '80 se înregistrează, în ceea ce privește evoluția generală a învățământului românesc, o situație nesatisfăcătoare, tradusă prin reducerea numărului unităților școlare, diminuarea efectivelor cadrelor didactice și, deci, scăderea pe total a capacităților de școlarizare, mai ales în învățământul preșcolar și în cel superior. Evident, totul se derula pe fondul colapsului economic al regimului ceaușist, ce afecta și materializarea corespunzătoare a politicilor de profil din sfera educației.

De altfel, și la nivelul populației, criza economică a determinat, în cursul aceleiași perioade, o diminuare constantă a cheltuielilor dedicate necesităților de învățământ, educație și cultură. Spre ilustrare, redăm mai jos un tabel cuprinzând evoluția acestor cheltuieli, în procente, la diferite categorii de populație, respectiv pentru categoriile de salariați, țărani și pensionari.

Structura cheltuielilor de consum pentru cultură, învățământ, educație (în procente)⁴⁰

	1960	1970	1980	1985	1989
Salariați	7,0	6,7	5,4	4,6	4,5
Țărani	11,5	2,8	2,9	2,3	2,0
Pensionari	-	5,00	4,1	3,4	3,3

Dar și mai elocvente sunt evoluțiile înregistrate de alocațiile pentru învățământ de la bugetul de stat, ce au declinat constant, de la 17 691,2 milioane lei, în 1980, la 17 344,9 milioane lei, în 1985, la 16 919,5 milioane lei, în 1986, la 16 012,0 milioane lei, în 1987, la 15 876,4 milioane lei, în 1988, pentru a spori nesemnificativ, pe fondul inflației mascate din anii '80, la 16 648,9 milioane lei, în 1989⁴¹.

Pentru comparație, se redă mai jos evoluția, în procente, a ponderii alocațiilor destinate învățământului de la bugetul de stat, între 1950–1989 (din totalul bugetului de stat)⁴².

	1950	1960	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989
Alocații învățământ	37,8	26,4	27,1	24,9	19,2	19,2	16,3	15,8	15,4

La fel de semnificativă a fost și diminuarea alocațiilor pentru învățământ asigurate din bugetele de venituri și cheltuieli ale administrațiilor locale, după cum se vede în tabelul de mai jos⁴³.

⁴⁰ *Anuarul Statistic al României*, 1991, p. 125.

⁴¹ *Ibidem*, 1990, p. 648–649

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*, p. 652–654.

Execuția bugetelor locale (în milioane lei, în procente %)

	1950		1960		1970		1980		1985		1989	
	mil.	%	Mil.	%	mil.	%	mil.	%	mil.	%	mil.	%
Venituri locale	2209,8	100,0	10897,7	100,0	26005,9	100,0	5419,8	100,0	653053,6	100,0	27746,7	100,0
Venituri proprii	771,4	100,0	5177,2	100,0	19198,2	100,0	26813,7	100,0	35073,4	100,0	27746,7	100,0
Cheltuieli totale	2077,6	100,0	1063,2	100,0	23354,0	100,0	51987,9	100,0	50559,8	100,0	15476,9	100,0
Cheltuieli învățământ	770,9	137,1	2446,5	23,6	5750,7	24,6	11606,9	22,3	1288851	21,3	1518,4	8,0

Este evidentă, și la acest capitol, scăderea înregistrată, în anii '80, prin comparație cu perioada 1950–1980, de volumul resurselor alocate învățământului, similară, de altfel, cu evoluția fondurilor alocate sistemului, între 1980–1989, de la bugetul de stat, deja prezentată.

Consecința acestor reduceri bugetare a fost, în primul rând, diminuarea volumului lucrărilor de investiții necesar funcționării sistemului, în parametri corespunzători, așa cum reiese din cele două tabele care urmează:

Investiții realizate în economia națională pe ramuri (milioane lei prețuri curente)⁴⁴

Total	1950	1960	1970	1980	1985	1986	1987	1988	1989
		6304	27665	79990	210451	246302	249001	245473	240028
Învățământ	88	440	1184	2239	596	554	310	309	532

După cum se vede, creșterile înregistrate constant în ceea ce privește volumul investițiilor alocate învățământului, în perioada 1950–1980, au fost urmate, în anii '80, de scăderi dramatice ale volumului acestor investiții, mai ales în anii 1985–1988.

Pentru ilustrarea în continuare a celor anterior afirmate, se dă tabelul ce reprezintă⁴⁵:

Dinamica investițiilor realizate în economia națională pe ramuri (1980 = 100)

	1985	1986	1987	1988	1989
Învățământ	21	20	11	11	9

În astfel de circumstanțe, s-a ajuns, pentru învățământul românesc, în perioada 1980–1989, cum s-a evocat deja anterior, la o evoluție de acută criză, mai ales în ceea ce privește funcționarea curentă, în condițiile în care tocmai ca urmare a amputărilor bugetare, nu s-a mai putut asigura înnoirea și modernizarea corespunzătoare a bazei materiale – construcții și renovări de localuri de școală, săli de clasă, laboratoare, săli de sport, achiziționarea de echipamente și mobilier.

⁴⁴ Anuarul Statistic al României 1990, p. 528–569.

⁴⁵ *Ibidem*.

Totuși, în concluzie, luată ca un întreg, perioada 1948–1989 a reprezentat, pentru învățământul din România, o etapă de acumulări modernizări și progrese notabile, înregistrate mai ales între 1950–1980, în ceea ce privește, promovarea accesului la educație pentru toți cetățenii României.

Grație profesionalismului personalului didactic, s-au depășit chiar unele dintre ingerințele determinate de aplicarea reformei școlare din 1948 de sorginte stalinistă. S-a reușit, astfel, treptat revenirea la tradițiile românești edificate în domeniu, anterior lui 1948, proces cristalizat și definitivat prin Legea Învățământului din 1968, cu urmări benefice pentru evoluția generală a școlii românești, în sensul înregistrării de progrese mai mult decât importante: eradicarea analfabetismului, sporirea permanentă, atât a bazei materiale și a efectivelor personalului didactic, cât, mai ales, a cifrelor de școlarizare, la toate nivelurile și profilele de învățământ.

Progresele au fost posibile, în principal, ca urmare a sporirii constante a resurselor financiar-materiale alocate sistemului, cu precădere între 1950 și 1980.

În schimb, criza economică din anii '80, a determinat, urmare a scăderilor volumului de resurse alocate învățământului românesc, o funcționare anevoioasă, într-un regim de adevărată criză, ale cărei consecințe au fost doar agravate de evoluția înregistrată de sistem, după 1989.

The study evidences the special importance given to the population free access to education by the totalitarian regime, in Romania, after 1948.

Due to larger and larger yearly budget funds allocated to education, mainly between 1950–1980, there were made significant progress for the education process – more schools, more professor, but, the most important among all, more pupils.

Nevertheless, the 1948 education law, because of its stalinist nature, altered many actions and efforts within the education process, so, finally, the authorities had been convinced to pass a new law. That happened in 1968.

The new law could restore the old good Romanian traditions as existing before 1948, along with the latest findings in education and pedagogy.

But the dramatic effects of the economic collapse, as registered after 1980, has put the education system in Romania in a difficult situation, worsened, after 1989, by the general post-december crisis.